

**МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОХОРОНИ
НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

*(оглядова довідка за матеріалами преси, інтернету
та неопублікованими документами за 2018–2019 рр.)*

У контексті зростаючого культурного різноманіття, розвиток міжкультурних повноважень та забезпечення міжкультурного діалогу є фундаментальним підґрунтям для розвитку будь-якої країни. При цьому традиції, звичаї, обряди, вироблені століттями, що видимо й невидимо присутні в ментальності, способі діяльності й поведінці того чи іншого народу, відіграють роль моральних приписів, народної мудрості й формують ціннісні орієнтації, особистісну культуру та модель поведінки [1].

Будь-яке надбання країни – природа, матеріальна, духовна, поведінкова культура, суспільно-політичні традиції та інституції, навіть національний характер народу, – розглядаються як ресурс, що в сукупності являє певний культурний «код», «архетип» країни, її національно-культурну модель [2].

Зважаючи на те, що нематеріальна культурна спадщина (далі – НКС) окремої країни є частиною спільної спадщини людства, потужним засобом зближення народів, етнічних груп і затвердження їхньої культурної самобутності, її соціальне, економічне, культурне та політичне значення важко переоцінити [3].

Про нематеріальність деяких видів культурної спадщини людства вперше в історії ЮНЕСКО почали говорити ще в 1982 р. на Всесвітній конференції в Мехіко. Усвідомлюючи можливість зникнення традиційних елементів культурної спадщини людства внаслідок глобалізації, у 1989 р. ЮНЕСКО прийняла «Рекомендації щодо збереження традиційної культури і фольклору всього людства», а в 2003-му було підписано *Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО* (далі – Конвенція), що передбачає підвищення рівня знань, а також міжнародне співробітництво задля забезпечення поваги до цього культурного надбання людства [4].

Долучившись у 2008 році до Конвенції, Україна погодилася виконувати всі зобов'язання, що випливають із положень Конвенції, та втілювати програми, що стосуються ключових питань реалізації Конвенції, а саме: обмін досвідом, популяризація, комунікація, поширення знань про нематеріальну культурну спадщину тощо [5].

18 квітня 2018 року в Києві відбулися парламентські слухання на тему «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні», учасники яких розглядали питання збереження національної та всесвітньої культурної спадщини як одного із головних чинників формування української національної свідомості та відродження духовності українського народу.

Обговоривши проблеми правових механізмів охорони культурної спадщини, учасники парламентських слухань рекомендували, зокрема, Міністерству культури України запроваджувати міжнародний досвід у сфері охорони культурної спадщини, у тому числі нематеріальної. (Рекомендації парламентських слухань було схвалено Постановою Верховної Ради України від 14 травня 2019 року № 2716–VIII) [6–8].

Таким чином в умовах пошуку шляхів удосконалення державного управління щодо збереження нематеріальної культурної спадщини в Україні важливого значення набуває аналіз зарубіжного досвіду здійснення такого управління.

Однією з країн, яка має не лише національну політику з охорони НКС, а й досить сильні регіональні/земельні програми, є **Іспанія**. Ця країна була серед перших, які ратифікували Конвенцію 2003 року, тому досвід Іспанії є цікавим і новаторським.

Отже, у сфері НКС Іспанія має не лише національне законодавство, а й місце. Країна є одним із центрів збереження і популяризації НКС завдяки дії державних програм підтримки – Центру традиційної культури, Методики інвентаризації НКС у біосферних заповідниках тощо.

У 2011 році уряд Іспанії затвердив план, який був результатом дворічної роботи комітету експертів у цій галузі. Національний план охорони НКС чітко структурований, в основі його лежить аналіз наявної ситуації в країні, означені цілі, пріоритети та описані ризики, що можуть унеможливити виконання поставлених завдань чи уповільнити їх реалізацію [9].

Наразі в Іспанії до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО входить 11 об'єктів. Серед них – Вистава-містерія в місті Ельче; Фестиваль «Патум» в місті Берга; Засідання Водного трибуналу Валенсії; Рада мудреців Мурсії; Свистяча мова острова Гомера тощо. Таке розмаїття культурних заходів є вагомим фактором впливу на розвиток туризму в Іспанії та щороку приваблює понад мільйони туристів зі всього світу.

Особливою популярністю користується щорічний Фестиваль фламенко, який проводиться у Севільї з 1980 р. Фламенко – це художнє поєднання мистецтва танцю, вокалу й музики, стиль, який склався наприкінці XVIII ст. Фламенко виконується під час святкування релігійних свят, ритуалів, сакраментальних церемоній і приватних вечірок. Це ознака ідентичності численних груп і громад, особливо циганської етнічної спільноти. Майстерність фламенко передається з покоління в покоління як у звичайних родинах, так і в клубах фламенко, різних соціальних групах, які відіграють визначну роль у збереженні та поширенні цього мистецтва. Таким чином країна підтримує та зберігає свою культурну автентичність [10].

Звичаї, усні традиції, танці, музика, пісні, ремесла й технології є важливою частиною культурної ідентичності й **Греції**, а їхнім збереженням опікується Управління сучасної культурної спадщини Міністерства культури і спорту Греції.

Ще в 1992 в Афінах із метою поширення грецької культури й грецької мови в усьому світі було створено Грецький фонд культури, який свою діяльність за кордоном поширює через відкриті філії.

Софроніс Парадісопулос, директор Одеської філії Грецького фонду культури зазначає: «Ми організовуємо виставки, концерти, театральні вистави, лекції, семінари, наукові конференції, демонструємо грецьке кіно тощо. Цьогоріч ми вирішили започаткувати Фестиваль грецької культури у Львові».

Захід відбувся у травні 2019 року під гаслом «Нематеріальна культурна спадщина Греції», представляючи львів'янам і гостям міста традиційну та сучасну культуру та історико-культурну спадщину Греції.

Заступник директора департаменту розвитку Львівської міської ради Ірина Вікирчак зазначила, що українська та грецька культури однаково давні і мають багато дотикових історичних точок. Вона наголосила, що фестиваль – унікальна можливість торкнутися сучасної грецької культури й побудувати живий місток між країнами.

Упродовж чотирьох днів львів'яни та гості міста відвідували різні локації та знайомилися з маловідомими в Україні народними звичаями, обрядами, танцями, музикою, піснями, ремеслами й технологіями, які становлять важливу частину культурної ідентичності греків. Усі охочі могли відвідати виставки грецьких коміксів та дитячого малюнка й гравюр, побувати на прем'єрному показі антології творів грецьких мультиплікаторів та театральній виставі за текстами Есхіла «Орестея».

«Майже 15 років Греція не виставлялася так потужно у Львові, як цього року. Греки у Львові залишили так багато знаків – вежа Корнякта, палац Корнякта, Онуфріївський монастир тощо», – зауважив історик Ігор Лильо [11].

Напередодні, у квітні, з нагоди Міжнародного дня пам'яток і визначних місць, філія Грецького Фонду Культури в Одесі у співпраці з Департаментом нематеріальної культурної спадщини та міжкультурних питань Управління сучасної культурної спадщини Міністерства культури і спорту Греції, представили в Одесі планшетну виставку «Нематеріальна культурна спадщина Греції», на якій було презентовано елементи грецької культури, внесені до Національного реєстру НКС Греції та Репрезентативного списку НКС людства (ЮНЕСКО). Це характерні для певних районів і населених місць Греції народні танці (стіакос підіхтос, цаконійський танець), музичні й театральні жанри (ребетіко, псалмоспівання, багатоголосий спів в Епірі, театр тіней Карагіозіс), господарська діяльність і ремесла (виробництво оливкового мила на о. Корфу, культивування мастикового дерева на о. Хіос, виноробство на о. Санторіні тощо [12].

У 2006 році на острові Родос греки започаткували Середньовічний фестиваль троянд, який набув такої популярності, що EFFE (організація *Europe for Festivals, Festivals for Europe*) визнала його одним із найкращих фестивалів Європи. Фестивальне дійство проходить в історичних кварталах, щоб атмосфера середньовічного міста передалася якнайповніше. У цей час на вулицях немає сучасних авто; на площах увагу місцевих мешканців та туристів привертають середньовічні торговці, які пропонують уже забуті солодощі та специфічну їжу. Поряд, використовуючи традиційні знаряддя, працюють ковалі, гончарі, ткачі, теслярі. До розробки програм фестивалю долучають етнографів, істориків, акторів і художників, аби історичні інсценування були максимально наближеними до реальності [13].

Панайота Андріанополу, керівниця Департаменту культурної спадщини Директорату з питань НКС Міністерства культури і спорту Греції, член глобальної мережі фасилітаторів ЮНЕСКО з питань НКС зазначає: «Нематеріальна культурна спадщина, як на мене, є іншим способом подивитися на нашу народну культуру як на щось живе, динамічне, не застигле, щось таке, що присутнє в нашому щоденному житті й мисленні, готове змінюватися, якщо громади сприймають ці зміни. Треба зважити й на те, що такі зміни відбуваються і сприймаються упродовж тривалого часу. Це також можливість для громад усвідомити, наскільки важливими є їхні буденні звичаї для того, що ми називаємо сталим розвитком, і поділитися ними з людством» [14].

Роблять наголос на живій культурі і в Данії, де культурна політика націлена на те, щоб показати, як культурна спадщина співіснує з сучасними процесами культурних змін.

Імплементация Конвенції ЮНЕСКО в Данії покладена на Данський фольклорний архів у Королівській бібліотеці – установі при Міністерстві культури Данії. Данські фольклорні архіви мають сприяти розвідці, охороні та документації нематеріальної культури, їхнє завдання також – розширювати колекції та робити

їх доступними через друковані та електронні записи, відповідаючи на запити часу та забезпечуючи сучасні послуги відвідувачам.

Однією з цілей данського підходу є концентрація уваги на процесах, а не на продуктах. Підвищення обізнаності про НКС в Данії передбачає висвітлення того, як нематеріальна культурна спадщина існує та передається від покоління до покоління. Поряд із тим, Данія не має жодного елемента, занесеного до Репрезентативного списку ЮНЕСКО чи Списку елементів, що потребують негайної охорони.

У 2016 році Міністерство культури Данії надало Королівській бібліотеці, як установі відповідальній за реалізацію Конвенції, кошти для розвитку роботи з нематеріальною культурною спадщиною, зокрема, на створення в 2017–2018 рр. нового інвентаря за напрямом Конвенції «Соціальні практики, ритуали та фестивалі».

У 2016 році Міністерство культури Данії започаткувало проєкт «Данський канон» (www.danmarkskanon.dk) з метою публічного обговорення НКС у країні, який реалізовувався з 1 червня по 1 листопада 2016 року. Упродовж цього періоду всім мешканцям Данії запропонували визначити елементи НКС, які повинні стати частиною національного канону, відповівши на запитання «Які соціальні цінності, традиції чи рухи, що нас сформували, ви хочете взяти до майбутньої Данії?». Ці пропозиції можна було завантажити на сайт www.danmarkskanon.dk, розмістити у фейсбуку, інстаграмі чи твітері, надіслати поштою.

Інтернет-кампанія була доповнена 47 громадськими семінарами та зустрічами по всій країні. Крім того, команда Міністерства культури Данії здійснила цикл подорожей країною, щоб зібрати додаткову інформацію та взяти участь у громадських заходах. Із вебсайту можна було завантажити «дискусійний комплект», який використовувався також у школах, для обговорень з учнями. Відтак, Міністерство культури Данії створило фонд у розмірі 1.000.000 данських крон (134 360 євро), куди публічні бібліотеки могли подати заявку на підтримку подій, пов'язаних з канonom.

До 1 листопада 2016 року Міністерство отримало 2425 пропозицій від окремих осіб та груп, включаючи шкільні класи, носіїв традицій та неурядові організації. Проєкт «Данський канон» мав на меті надихнути на продовження роботи з інвентаризації НКС у Данії, проте водночас він висвітлив необхідність зосередитись на особливостях місцевої нематеріальної культурної спадщини, а також НКС національних меншин, переважно біженців та іммігрантів, які прибули до Данії впродовж 50 років.

Держава активно підтримує науково-дослідні програми, наприклад «Вірування і магія у повсякденному житті», «Культурні зустрічі та інтеграція», «Життєві історії». Дослідники зосереджують увагу на живій культурній спадщині, аналізуючи, як культура практикується, передається та змінюється з плином

часу, а також отримують та просувають знання про повсякденну живу культуру та аспекти, які не обов'язково помітні або виказуються носіями традицій [15].

У **Бельгії** збереження та охорона НКС, за словами Марка Джейкобса – професора Брюсельського вільного університету (VUB), де він очолює кафедру ЮНЕСКО з міждисциплінарного вивчення спадщини та охорони НКС, – є досить складним питанням. Адже в країні існують різні громади, кожна з яких автономна, компетентна й функціонує на рівні національної держави. Це Фландрія, валлонська частина, німецькомовна частина і Брюссель. Кожна з цих громад має свій власний список і власну стратегію реалізації Конвенції 2003 року. Таким чином, у Бельгії є чотири різні стратегії збереження та популяризації НКС.

Як приклад такої діяльності – внесення мистецтва та культури виробництва і споживання пива в Бельгії до Репрезентативного списку ЮНЕСКО. Цей файл, підготовку якого спонсорувала Асоціація бельгійських броварів, був внесений до списку німецькою спільнотою – порівняно невеликою громадою близько 60 000 осіб.

Сама процедура інвентаризації, за словами експерта з Бельгії, проводиться двічі на рік – у травні та вересні. Необхідно заповнити форму з назвою явища/елемента та місцем походження. Файл надсилається до комісії, до складу якої входять експерти, представники громад або груп, що мають зареєстровані елементи НКС, а також волонтери. Вони вивчають файл, роблять висновок, а тоді надсилають до міністерства культури для офіційного оформлення рішення комісії. Файл заносять до інвентаря або списку і передають до неурядової організації, центру *Tapis Plein* (Брюгге), що відповідає за обслуговування бази даних. Центр активно документує зміни та цікаві приклади. Участь міністерства полягає лише в офіційному затвердженні нових елементів у списку, все решта покладено на громадянське суспільство. Щодо ресурсів, то тут запроваджено проєктне фінансування. Коли елемент у списку, отримати фінансування легше. Це стимулює, але для отримання коштів необхідно робити справді цікаві речі. Цей механізм розрахований на залучення багатьох установ (організацій у сфері культурної спадщини), які змагаються між собою, щоб результат справді був найкращим [16].

Зовсім іншим є розподіл органів, відповідальних за охорону та збереження національного надбання нематеріального характеру в **Польщі**. Законодавство Польщі не передбачає градації пам'яток залежно від їхніх ціннісних властивостей або місця знаходження. Не прийнято й виокремлення категорій пам'яток загальнодержавного та місцевого значення, як це є, наприклад, в Україні. При цьому на місцевому рівні значна увага приділяється нематеріальній спадщині, збереженню та поширенню традицій та ремесел. Так, закон Польщі «Про самоврядування воєводства» закріплює серед основних цілей стратегії розвитку воєводства збереження польських традицій, а також розвиток і формування національної, громадянської та культурної свідомості жителів; збереження цінностей

культурного та навколишнього середовища з урахуванням потреб майбутніх поколінь; охорону й раціональне використання культурної спадщини [17].

Цікавим є досвід збереження НКС в країнах, які не входять до ЄС, проте є учасниками Конвенції ЮНЕСКО.

Так, незважаючи на те, що в **Білорусі** на національному рівні немає державної програми для НКС або якогось іншого офіційного стратегічного документа (координаційну та експертну роль виконує Інститут культури Білорусі), чимало положень Конвенції було імplementовано в національне Білоруське законодавство з охорони історико-культурної спадщини. Зокрема, відбулася зміна понять: термін «духовна спадщина» замінили на «нематеріальна культурна спадщина». Також на регіональному рівні координацією процесів у царині НКС почали займатися регіональні центри народної творчості й регіональні комісії з НКС, до яких входять представники спільнот НКС, експерти та представники місцевих і регіональних неурядових організацій.

Алла Сташкевич, член глобальної мережі фасилітаторів ЮНЕСКО з питань НКС, директор Фонду «Культурна спадщина і сучасність» у Мінську вважає, що ратифікація Конвенції Білоруссю – індикатор свідомого державного та експертного вибору, а також визнання країною виняткових достоїнств даного міжнародного акта.

Експерт переконана, що Білорусі вдалося створити систему складних взаємин і співпраці з метою збереження НКС. На черзі, на думку А. Сташевич, – виявити й оцінити великий аксіологічний і ресурсний потенціал НКС, зокрема як дієвого фактора для самоідентифікації та сталого розвитку регіонів; виробити національну політику в цьому напрямі, яка б «втягнула в свою орбіту різні соціальні сектори – не тільки культуру, але й систему освіти, туризму, економіки, сільського та лісового господарства, природних ресурсів, бізнесу тощо. Бо НКС у масштабі своїх доменів торкається цих сфер і може існувати тільки в конкретному природному й соціально-культурному середовищі, поки існують її носії і актори, які забезпечують її спадкоємність і розвиток».

Основними маркерами діяльності зі збереженню НКС у Білорусі є: 1) довіра і взаємозв'язок між всіма стейколдерами; 2) ефективний менеджмент: координація та моніторинг; 3) перманентний тренінг, обмін досвідом і зворотний зв'язок тощо. Поряд із цим, наголошує А. Сташевич, на перше місце потрібно ставити людину, створювати базу даних не тільки для елементів НКС, але також комплектувати інформацію про носіїв і спадкоємців цих елементів.

У Білорусі створено базу даних Національного інвентаря та відповідний інтернет-портал «Жива спадщина Білорусі» (www.livingheritage.by) [18].

Унікальний портал зі збереження НКС, на якому зібрано близько 300 зразків із їхніми повними профайлами, з 2018 року існує і в **Азербайджані**.

«Підготувати повний профайл означає забезпечити наукову довідку для кожного конкретного зразка, дати фототеку, медіатеку, відеофайли, аудіофайли, представити відповідні сертифікати, отримані в ЮНЕСКО чи авторські патенти на певну тему», – пояснює Яшар Гусейнлі Шаміль Оглу, експерт Ради Європи з питань культурної політики, який впродовж кількох років очолював у Міністерстві культури і туризму Азербайджанської Республіки відділ з питань нематеріальної культурної спадщини.

НКС, згідно з Конвенцією ЮНЕСКО, охоплює 5 доменів, а в Азербайджані ці п'ять доменів розширили до дев'яти й поділили на три частини: фольклор, ремесла і краєзнавство. Кожна з цих трьох категорій складається з трьох класів.

Краєзнавство – це традиції та звичаї, символи та таємні знання, свята та церемонії. Фольклор – виконавське мистецтво, музика і танці, усна народна творчість. А в ремеслах – декоративне, прикладне та образотворче мистецтво. Тобто, існує такий підхід: категорії, класи, види, жанри, групи.

Кожна категорія отримує свій номер і, як наслідок, у кожній номінації з'являється свій індивідуальний код. Це все паспортизується, міністерство видає паспорт на кожний елемент, і таким чином підтверджує свою причетність до збереження нематеріальної культурної спадщини в країні [19].

Систематичні зусилля з забезпечення захисту НКС на своїй території з моменту ратифікації Конвенції ЮНЕСКО у червні 2006 року здійснює і багата на нематеріальну культурну спадщину **Туреччина**.

З метою виконання своїх зобов'язань за Конвенцією, Туреччина з 2008 року вживає постійних зусиль для проведення систематичної документації та інвентаризації елементів НКС. У країні є два типи національних інвентарів НКС: Національний інвентар живих людських скарбів (YIH) та Національний інвентар нематеріальної культурної спадщини (SOCUM). Обидва інвентарі є невід'ємною частиною охорони, оскільки допомагають підвищувати обізнаність про спадщину в суспільстві, а також представляють плани дій щодо захисту.

Національна інвентаризація Туреччини упорядкована відповідно до носіїв традицій, що належать до п'яти категорій НКС: усних традицій та виразів, включаючи мову як інструмент НКС; виконавських видів мистецтва; соціальних практик, ритуалів та святкових заходів; знання та практики щодо природи та Всесвіту; традиційної майстерності. Національна інвентаризація Туреччини включає 20 визнаних майстрів, які відомі своїми успіхами у виконанні технік у різних категоріях НКС як на національному, так і на міжнародному рівнях. Головна винагорода за номінацію «Живі люди» – це громадське визнання. Для цього відзнака вручається на офіційній церемонії, включаючи особливу емблему (приз, диплом), і пов'язується з програмою заходів.

Елементи, включені до Національного інвентаря Туреччини, мають відповідати багатьом критеріям. Так, елемент має бути глибоко вкорінений у культурних традиціях спільнот, груп чи окремих осіб Туреччини; повинен мати особливу цінність для представлення творчості турецької культури; передаватися з покоління в покоління традиційними способами. Також, як важливий зв'язок у культурних обмінах, елемент має відігравати роль у формуванні національної або місцевої культурної ідентифікації, зміцненні соціальної єдності, посиленні солідарності та соціальної стабільності тощо.

Під егідою Міністерства культури Туреччини (МКТ), в країні створено консультативний орган «Експертна комісія з питань НКС», до якого входять науковці, дослідники та представники відповідних неурядових організацій.

МКТ та інші відповідні органи активно залучаються до заохочення функціонування НКС у суспільстві та інтеграції її в заплановані програми.

Так, з метою збереження і просування турецької культури та спадщини у світі за допомогою оригінальних програм та співпраці в січні 2000 року було створено Турецький фонд культури, який є державною благодійною організацією, яка звільнена від податків і яку повністю утримують приватні пожертвування.

Туреччина має тісні зв'язки з усіма країнами у сфері НКС через двосторонні угоди про обмін та співпрацю щодо культурної спадщини. Одним із таких проєктів став «Поділитися смаком: традиція культури спільної кухні Туреччини та Македонії», основна мета якого полягала у визначенні спільних цінностей через реєстр культури спільної кухні, переданої з минулого до теперішнього часу, і розвитку діалогу, взаєморозуміння та толерантності.

Туреччина відіграє активну роль на регіональному і міжнародному рівнях у процесі реалізації Конвенції. Вона взяла на себе ініціативу в обміні досвідом з охорони НКС з іншими країнами за допомогою різних програм і конференцій, таких як Мережа експертів Південно-Східної Європи з питань захисту НКС та Міжнародна організація мережі експертів з тюркської культури Туреччині [20].

На основі Закону про сприяння міжнародному співробітництву з охорони культурної спадщини за кордоном, який був прийнятий у 2006 році, міжнародну співпрацю у сфері НКС розвиває і **Японія**.

З 1993 року вона підтримала понад 100 проєктів, спрямованих на посилення охорони культурної спадщини у світі через ЮНЕСКО / Японські фонди.

У 2009 році Японія заснувала Міжнародний дослідницький центр з нематеріальної культурної спадщини в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (IRCI) як Центр категорії 2 під егідою ЮНЕСКО. Цей Центр виступає майданчиком міжнародних досліджень, спрямованих на поліпшення охорони НКС. IRCI підтримує дослідників та дослідницькі установи, що займаються вивченням захисту НКС в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, відповідно до принципів Конвенції.

Роль національного органу, що відповідає за охорону НКС у Японії, виконує Агентство з питань культури, створене як інститут підтримки японської культури.

На підставі Закону про охорону культурних цінностей національний уряд у співпраці з відповідними громадами проводить дослідження з виявлення нематеріальних культурних цінностей, які називаються важливими нематеріальними культурними ознаками або народними культурними властивостями. Уряд вибирає також традиційні методи або навички, які потребують охорони як способи збереження та передачі цінностей.

Нематеріальними культурними цінностями в Японії є «театр, музика, прикладне мистецтво та інші нематеріальні культурні продукти, що мають значну історичну чи художню цінність для Японії» Нематеріальні народні культурні властивості – це «предмети та звичаї, пов'язані з харчуванням, одягом та житлом, професіями, релігійними віруваннями та щорічними святами» тощо.

Міністр освіти, культури, спорту, науки і технологій щорічно схвалює елементи НКС у Японії, які відповідають критеріям відповідних доменів. Для елементів, що опинилися під загрозою зникнення, уряд вживає належних заходів – дослідження й документацію.

Токійський національний науково-дослідний інститут культурних цінностей, університети та багато інших державних інститутів займаються дослідженнями НКС. Вони можуть отримувати дослідницькі субсидії від міністерства освіти, культури, спорту, науки та технологій та громадських фондів. Експерти підтверджують, що перед багатьма елементами НКС у Японії зараз постала загальна проблема браку носіїв та практиків, а також трансформації місцевих громад через старіння та зменшення населення. Тому в країні існують різні заходи, спрямовані на надання всебічної, але адаптованої для регіонів, підтримки, зокрема, – використання матеріальних і нематеріальних культурних ресурсів у сприянні регіонам, туризму та промисловості, враховуючи належну передачу цих культурних ресурсів.

Національний уряд підтримує органи місцевого самоврядування в поширенні НКС у формі тренінгів, виставок, майстерень та виробництва аудіовізуальних записів [21].

Крім вище описаних, також досить цікавими елементами НКС, які внесені у реєстри, є свистяча мова двох гірських сіл у Туреччині, танець танго (Аргентина і Уругвай), обряд щорічного оновлення мосту (Перу, гірські села інків), соколине полювання (ОАЕ, Сирія, Іспанія, Франція) та ін.

Також ЮНЕСКО внесло до списку НКС людства німецьку традицію виготовлення органів та органну музику і мистецтво випікання піци в Неаполі – чим італійці дуже пишаються, адже Неаполь багато разів подавав заявку на занесення традицій випічки піци в список світової культурної спадщини.

Українці теж мають чим пишатися в кулінарній царині: у квітні 2018-го в Міністерстві культури України підтримали ініціативу про внесення класичного українського борщу до списку Всесвітньої нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Фахівці у сфері НКС вважають, що наполегливість у промоції національних елементів щодо визнання їх світом є хорошим показником ставлення нації до нематеріальної культурної спадщини [24].

Успішно розроблена політика у сфері НКС може слугувати своєрідним «клеєм» для зміцнення соціальної єдності, сприяти стабільному розвитку, бути важливим ресурсом економічного зростання місцевих громад і країни загалом [25].

Сусанна Шнютген, керівник Відділу з навчання і культурної політики Підрозділу Секретаріату ЮНЕСКО з питань НКС переконана, що нематеріальна культурна спадщина повинна мати політичну підтримку, бо «політика справді формує, чому та чи інша країна зацікавлена й підтримує громади у збереженні їхніх традицій, які вони прагнуть передати нащадкам, збереженні знань, про які вони піклуються. І дуже важливо, щоб люди знали, що держава забезпечує контекст, у якому вони можуть продовжувати це робити». Експерт зазначає, що в сучасному світі не дуже модно й дуже нелегко вести той спосіб життя, який існував раніше, бо з'являються нові виклики на шляху передачі нематеріальної культурної спадщини, які доводиться долати [22].

Щоб обговорити ці виклики й зрозуміти взаємодію НКС із іншими формами спадщини (природними, культурними та документальними), 15–16 лютого 2018 р. в Утрехті (Нідерланди) відбулася міжнародна конференція «Культурне гіперрозмаїття в містах і нематеріальна культурна спадщина».

Розуміння важливості цієї теми для ЮНЕСКО засвідчує участь у форумі Тіма Кертіса, голови Секретаріату Конвенції про охорону нематеріальної спадщини. У своєму виступі він зазначив, що саме культура робить міста привабливими, а багата нематеріальна спадщина є двигуном сталого розвитку.

Експерт визначив «гіперрозмаїття» як динамічну суміш багатьох культур і відповідної нематеріальної та матеріальної культурної спадщини, що створюють постійний «інтерактивний простір».

«Ускладненість життя, швидкі зміни та підвищена мобільність формують парадигму сьогоденного суспільства, – зазначив Т. Кертіс. Він підкреслив, що гіперрозмаїття поглиблює поняття нематеріальної культурної спадщини і спільноти, яку тепер переважно трактують як складну взаємодію різних зацікавлених сторін у динамічному й культурно розмаїтому середовищі. Масовий вплив мігрантів до Західної Європи в останнє десятиліття повністю змінив етнічний склад усіх великих європейських міст.

Під час конференції відбувся виступ гурту «Шаян» із німецького міста Кайзерслаутерн під керівництвом репера з Ірану. «Шаян» – посли музичного розмаїття та культурного обміну – об'єднує музикантів з Афганістану, Еритреї, Ірану, Сирії, Індонезії, Тунісу та Німеччини. Вони різні за віком, студенти та біженці, жінки та чоловіки, що грають на різних інструментах, виконуючи пісні з рідних країн. 30 хвилин концерту, що відбувся на вулиці перед мечеттю Улу, де проходила міжнародна конференція, стали демонстрацією великої об'єднавчої ролі культури, що дарує відчуття гідності й насолоди [23].

Завдяки міжнародному визнанню, відповідно до Конвенції, культурне надбання кожної країни відіграє важливу роль у «діалозі культур», адже в контексті сьогодення надзвичайно важливо поширювати інформацію саме про такі культурні явища, які об'єднують громади, народи й нації [12].

Важливо, що на дводенному форумі, в якому взяли участь близько 130 учасників, були й представники України.

Конференція вкотре підкреслила, що, крім збереження глибинних, базових основ власної культури, мови й літератури, традицій, пам'яток фольклору, важливим завданням кожної держави є вивчення й захист культурної самобутності інших країн, створення умов для популяризації нематеріальної культурної спадщини різних народів задля збереження її єдиного культурного простору [3].

На рівні з укладанням економічних та політичних угод, процеси європейського спрямування передбачають інтеграцію України до спільного європейського соціокультурного простору. Це означає, що поряд з політичною, економічною, правовою та інституційною сферами пріоритетності набувають такі спільні європейські сфери як освітня, мовна й культурна. Новизна та оригінальність вираження міжособистісного спілкування стають запорукою успішної комунікації в рамках діалогу культур як одного із найвагоміших регуляторів у міжнародній спільноті, основною рисою всесвітньої глобалізації третього тисячоліття [1].

Європейська інтеграція як вектор зовнішньої політики нашої держави, співробітництво з міжнародними організаціями, залучення досвіду збереження та охорони НКС іншими країнами, сприяють розробці ефективних національних стратегій і програм міжкультурного діалогу, демократизації політичних інститутів і трансформації політичної культури, активній участі українського суспільства в політичних та культурних процесах ХХІ століття [3].

А популяризація нематеріальної культурної спадщини, використання її освітньо-просвітницького потенціалу, відведення їй належного місця в розбудові єдиного інформаційно-культурного простору сприятиме налагодженню міжрегіонального діалогу, утвердженню толерантності та взаєморозуміння в суспільстві [10].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Русавська А. Українська гостинність: культура, традиції, бізнес [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezy-dopovidey.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
2. Батченко Л., Близнюк І. Культурні цінності як фактор конкурентоспроможності туристичної галузі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezy-dopovidey.pdf (дата звернення: 18.11.2019).
3. Антоненко В., Скидан Н. Нематеріальна культурна спадщина Франції як туристичний ресурс [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezy-dopovidey.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
4. Голубець І., Масленников М. Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО в Іспанії: досвід для України [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezy-dopovidey.pdf (дата звернення: 20.11.2019).
5. Імплементация Конвенції ЮНЕСКО в Україні [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/implementaciya-konvencii-yunesko-v-ukr/> (дата звернення: 20.11.2019).
6. У Верховній Раді відбулися парламентські слухання на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rada.gov.ua/news/Novyny/157307.html> (дата звернення: 20.11.2019).
7. Постанова Верховної Ради України. Рекомендації від 14.05.2019 № 2716–VIII // Голос України – № 101. – 2019. – 31 трав. (дата звернення: 19.11.2019)
8. Парламентські слухання «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні: матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України від 18 квітня 2018 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?> (дата звернення: 20.11.2019).
9. Дем'ян В. Практика збереження і використання нематеріальної культурної спадщини – міжнародний досвід [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezy-dopovidey.pdf (дата звернення: 20.11.2019).
10. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<https://ips.ligazakon.net/document/view/t192716?an=16> (дата звернення: 22.11.2019).

11. Демчина М. У Львові вперше відбудеться «Фестиваль грецької культури». Програма заходів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/264401-u-lvovi-vpershe-vidbudetsia-festyval-hretskoi-kultury-prohrama-zakhodiv> (дата звернення: 22.11.2019).

12. «Нематеріальна Культурна Спадщина Греції» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://hfcodessa.org/uk/2019/04/11/%D0%> (дата звернення: 23.11.2019).

13. Бренди Європи: середньовічний фестиваль троянд у Греції 07.06.2019. Нематеріальна культурна спадщина [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://ocnt.com.ua/brendi-yevropi-serednovichnij-festival-troyand-u-greci%D1%97/#more-10588> (дата звернення: 20.11.2019).

14. Складові сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/skladovi-stalogo-rozvitku/> (дата звернення: 25.11.2019).

15. Нематеріальна культурна спадщина – данський досвід з реалізації Конвенції ЮНЕСКО 2003 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/nematerialna-kulturna-spadshhina-d/> (дата звернення: 18.11.2019).

16. Етичні принципи у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/etichni-principi-pro-okhoronu-nemateri/> (дата звернення: 25.11.2019).

17. Прокопенко Л., Гевель К. Досвід державного управління у сфері збереження культурної спадщини в країнах ЄС [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/User1/%D0%2027-29/12p1lksk.pdf> (дата звернення: 22.11.2019).

18. Дем'ян В. Алла Сташкевич: завдання номер один у сфері нематеріальної культурної спадщини [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://demcult.org/alla-stashkevich-pro-nematerialnu-kul/> (дата звернення: 18.10.2019).

19. Про культурну спадщину, культурні цінності та культурну політику [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/pro-kulturnu-spadshhinu-kulturni-cin/> (дата звернення: 21.11.2019).

20. Нематеріальна культурна спадщина – турецький досвід з реалізації Конвенції ЮНЕСКО 2003 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/nematerialna-kulturna-spadshhina-t/> (дата звернення: 25.11.2019).

21. Нематеріальна культурна спадщина – досвід Японії з реалізації Конвенції ЮНЕСКО 2003 року [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

<http://demcult.org/golovna/nematerialna-kulturna-spadshhina-d/> (дата звернення: 22.11.2019).

22. Шнютген С. Держава має створити контекст [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://demcult.org/derzhava-maie-stvoriti-kontekst/> (дата звернення: 26.11.2019).

23. Міжнародна конференція «Культурне гіперрозмаїття в містах і нематеріальна культурна спадщина» [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://demcult.org/mizhnarodna-konferenciya-kulturne-g/> (дата звернення: 22.11.2019).

24. Мохар І. Нематеріальна спадщина [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://misto.vn.ua/news/item/id/11954> (дата звернення: 14.11.2019).

25. Нематеріальна культурна спадщина як сучасний туристичний ресурс: досвід, практики, інновації // Міжнародна науково-практична конференція-фестиваль 25–26 жовтня 2018 рік [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/nematerialna-kulturna-spadshchyna_tezu-dopovidey.pdf (дата звернення: 26.11.2019).

Матеріал підготувала

М. Б. Лелик,
головний бібліограф
відділу наукового аналізу
та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 0,9. Б/т. Зам. 111. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12